

Mark- och miljödomstolen
vid Östersunds tingsrätt
Box: 708
831 28 Östersund

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Beredningsjurist 2

Östersund, 15 december 2020

INKOM: 2020-12-16
MÅLNR: M 3060-20
AKTBIL: 5

Kompletteringar i mål nr M 3060-20.

Målet gäller Länsstyrelsen Jämtlands läns beslut den 1 oktober 2020 angående skidanläggning i området Björnrike Syd (Skorvdalen) Härjedalens kommun.

Syftet med vår komplettering är

(1) att visa att de kungsörnsinventeringar som bolaget låtit genomföra i Skorvdalsreviret under åren 2017 och 2018 (Miljötjänst Nord 2017; Heittunen 2018) inte uppfyller de minimikrav som under senare år har utvecklats och blivit standard vid olika miljöprovningar. Inventeringarna når därför inte sina uppställda mål *"att följa statusen på det kända reviret, att undersöka om örnarna verkar planera häckning i någon av de kända boplatserna eller vid annan lokal, samt observera rörelsemönster"*.

(2) att vidareutveckla våra argument i vårt överklagande under punkt 4 (sida 6) *"Örnarnas rörelser i Skorvdalenreviret samt vårt bemötande av påståenden i rapporten "Förslag på fågelskyddsområde vid Björnrike Syd, Vemdalen, Härjedalens kommun, år 2019 (Sperens 2019)."*

(3) att komplettera med mer detaljerad information kring örnarnas rörelser vid den västra boplatsten vid inventeringen 2012.

Vår kritik mot de genomförda inventeringarna 2017 och 2018 kan sammanfattas i följande punkter:

- för få inventeringsdagar: omfattade endast två dagar, 10 och 11 mars, vid inventeringen 2018 (okänt antal dagar 2017). Väderbetingelserna får då också oproportionerligt stor betydelse för resultatet jämfört med vad som gäller vid en längre studie.
- för få inventerare: praxis har blivit att minst två inventerare arbetar parallellt under en inventering.
- spaning från en enda lågt placerad spaningspunkt (som fallet var 2018) täcker inte hela revirets kärnområde. Detta gäller särskilt de inre delarna av Skorvdalen samt den västra delen av reviret där en av boplatserna är belägen.

1. Inventeringsmetodik:

1.1 Fastställandet om reviret är besatt

Enligt Naturvårdsverket (2020) ska minst ett av följande kriterier vara uppfyllt för att fastställa att ett revir är besatt (i de fall då reviret är känt sedan tidigare):

- Två könsmogna örnar observeras samtidigt och tillsammans minst en gång i reviret.

- En könsmogen örn observeras vid minst två olika tillfällen i reviret med minst 10 dagars mellanrum under inventeringsperioden (samma år).
- En eller två örnar i spelflykt.
- Påbyggt bo (parning, ruvning osv).

Man kan konstatera att inventeringen 2018 var så undermåligt planerad och genomförd att man till och med misslyckades med att konstatera om reviret var besatt enligt ovanstående kriterier. Detta kunde dock inventerare från Kungsörns Sverige senare fastställa vid bo-kontrollen i juni samma år då man kunde konstatera att ett av bona var påbyggt med färska tallkvistar. En av orsakerna till misslyckandet var att inventeringen 2018 genomfördes under bara två dagar då vädret dessutom inte var optimalt under båda dagarna. Den 10 mars var det bra inventeringsväder med klar sikt och vind ca 4 - 5 m/s medan vädret den 11 mars var betydligt sämre med svaga vindar och tilltagande molnighet. Man kan alltså förvänta sig mindre örnaktivitet denna dag jämfört med den första dagen. Det var också för kort genomförd spaningsinsats för att kunna observera spelflykt som normalt förekommer vid den här tiden på året.

För att undersöka hur stor inventeringsinsats som krävs för att fastställa att ett revir är besatt har spelflyktinventeringar i Dalarna analyserats under åren 2015 - 2020 (Dahlén 2020). Data från 273 inventeringstillfällen (totalt 918 inventeringstimmar) under spelflyktperioden i februari-mars visar bland annat att vädret har stor betydelse. Vid klar sikt och vind >5m/s görs observationer av fastställt besatt revir (inventeringseffektivitet) i 60% av inventeringstillfällena. Oavsett väder är inventeringseffektiviteten 45% när det är en ensam inventerare på observationspunkten jämfört med 61% effektivitet vid två inventerare på samma observationspunkt (Dahlén opublicerat).

Fördjupad statistisk analys av forskare på Artdatabanken (Thurfjell opublicerat) visar att under optimala väderförhållanden och strategiska observationsplatser, räcker det med tre inventeringstillfällen omfattande fyra timmar vardera för att med rimlig säkerhet fastställa att ett känt revir är besatt. Om vädret är sämre eller vid inventeringar i februari krävs minst fyra inventeringstillfällen.

1.2. Indikationer på kommande häckning

Inventeringsinsatsen räckte inte till för att påvisa indikationer på häckning i något av de kända boplatserna eller vid någon annan lokal. En av örnarna sågs i närheten av det västra boet och flög sedan in mot boplatserna i Skorvdalens norra del, som dock är skymd från den valda observationspunkten. Samma örn, eller partnern, sågs senare i närheten av det östra boet.

En inventering som misslyckas med att fastställa att reviret ens är besatt kan inte heller förväntas indikera var en ev. häckning senare kommer att genomföras. I många fall bygger ett revirhävande par på flera bon med kvistar innan de bestämmer sig för ett ev. häckningsförsök i något av dessa bon. Nya boplatser hittas i regel när inventerare senare på sommaren genomsöker specifika platser där man vid spelflyktinventeringen sett paret gå ned upprepade gånger.

1.3. Observerat rörelsemönster i reviret.

Inventeringen 2018 visade att en av revirets örnar rörde sig i närheten av det västra boet (klippboet) och flög sedan genom planområdet för Björnrike Syd. Här landade örnen en kort stund i ett träd

innan den fortsatte flyga längs sluttningen in i Skorvdalen. Inventerare har tidigare vid flera tillfällen noterat att örnparet rört sig i det här området och inventeringen 2018 är alltså ytterligare en indikation på att Gammelnipan och sydsluttningen av Blästerfjället är en funktionellt viktig del av Skorvdalsreviret.

En av revirets örnar flög ända bort till vindkraftparken på Rodovålen innan den återvände till boområdet på Gråberget. Det är av stort intresse eftersom det inte funnits information tidigare att vindkraftparken ingår i parets hemområde. Det är känt att vindkraftparker utgör en påtaglig kollisionsrisk för kungsörnar. Det är också känt att ett kungsörnsrevirs produktionsförmåga påverkas av kumulativa effekter. Det innebär i det här fallet att även om ett par kanske skulle tolerera antingen en skidanläggning eller en vindkraftpark i sitt revir skulle förekomsten av båda störningselementen kunna leda till att reviret överges.

2. Kompletterande information om örnarnas flygrörelser vid den västra boplatsen från inventeringen 2012. Data från Carlsson (2012).

I vårt överklagande skriver vi på sidan 10 följande: "Vi har ett antal observationer där örnarna besökt åtminstone västra boets närområde. I Figur 2 kan man se att örnparet, och även enskilda adulta örnar, besökt närområdet vid inventeringen 2012". Nu har vi tillgång till flygkartor och utdrag från den fältdagbok som inventeraren skrev vid dessa observationer under inventeringen 2012:

- 28 februari kl. 10:31 - 10:34 Adult par (heldragen röd linje i Figur 2) cirklar upp i Gammelnipans västbrant, flyger sedan in mot Skorvdalen, flyger in bland träden mitt på Gråbergets västsluttning.

Kommentar: Det adulta paret startade flygningen från en punkt nära den västra boplatsen.

- 24 mars kl. 07:52 - 08:08 En adult kungsörn (streckad röd linje) flyger ut från Gråbergets sydvästbrant, tar höjd, och flyger sedan i riktning mot västnordväst över Skorvdalens mynningsområde, vänder tillbaka sydväst om Gammelnipan och sätter sig i en låg tall i Gammelnipans södra klippa.

Kommentar: Örnen passerar vid vändningen mycket när den västra boplatsen och sätter sig sedan i en tall ca 1000 meter från boplatsen.

- 24 mars kl. 09:05 - 09:15 Den adult örnen (se ovan) lyfter från tallen på klippan (Gammelnipan) och flyger in mot Skorvdalens mynning, markerar två gånger mitt i mynningsområdet, flyger tillbaka mot Gammelnipan, cirklar upp och flyger sedan till Gråbergets sydvästbrant.

Kommentar: Örnen har alltså varaktigt (ca 1 timme) suttit i tallen som man då bör betrakta som en viloplats. En örn väljer ofta viloplats nära något av revirets olika boplatser där den kan ha god översikt över boets omgivning. Detta år häckade örnarna i det östra boet.

Den slutsats vi drar av dessa observationer är att den västra boplatsen var en funktionellt aktiv del av reviret under 2012. Data från Heittunen (2018) indikerar att örnarna utnyttjade detta område även 2018 (se punkt 1.3 ovan).

3. Bemötande av påståenden i rapporten "Förslag på fågelskyddsområde vid Björnrike Syd, Vemdalen, Härjedalens kommun, år 2019 (Sperens 2019)."

I rapporten (Sperens 2019) påstås felaktigt att *"näst intill alla observationer pekar på att kungsörnarna rör sig sydost om den planerade anläggningen Björnrike Syd"* och man hänvisar till studier av örnarnas rörelsemönster utförda av Carlsson (2012) och Miljötjänst Nord (2017; ej tillgänglig för oss men flygkartor från denna rapport visades vid MMDs förhandlingar i Vemhån 2018). Det felaktiga påståendet har sedan använts av Sperens (2019) vid utformningen av förslaget till fågelskyddsområde där man genom detta kunnat undanta västra delen av kungsörnspariets kärnområde där också den västra bopplatsen ingår. Man kan notera att Sperens (2019) inte refererar till Heittunen (2018) där man redovisar just en kungsörn som flyger genom planområdet för Björnrike Syd (se punkt 1.3 ovan).

Slutord

Det åligger bolaget att med övertygande dokumentation visa att det aktuella kungsörnsreviret inte kommer att påverkas av den planerade anläggningen. För detta räcker det definitivt inte med den inventeringsinsats som bolaget presenterat. Mark- och miljööverdomstolen har i mål M 7639-11 slagit fast att det måste finnas underlag för att säkerställa att artskyddsförordningens bestämmelser om fridlysning (4 § första stycket punkterna 2 och 4) eller eventuell dispens från dessa bestämmelser (14 §) kan efterlevas. Sådana underlag saknas alltså. Samma dom slog även fast att kravet om lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken måste tillgodoses."

Sammanfattning

Kungsörnsinventeringen i Skorvdalen 2018 var undermålig i sin omfattning och kunde inte fastställa att reviret var besatt. Inventeringen visade ändå att **planområdet för Björnrike Syd är en frekventerad del av kungsörnsreviret. En tidigare inventering 2012 visar dessutom att det finns en viloplats för kungsörn i dess omedelbara närhet.** Vid inventeringen 2018 framkom att vindkraftparken på Rodovålen ingår i kungsörnsreviret. Sammantaget stärker genomförda inventeringar argumenten för att en utbyggnad av Björnrike Syd inte är tillåtlig.

Det fågelskyddsområde som har utarbetats täcker inte Skorvdalsrevirets kärnområde där tre olika boplatser förekommer. I utformandet av fågelskyddsområdet har alltså inte Miljöbalkens försiktighetsprincip eller lokaliseringsprincip beaktats när det gäller skyddet för örnarnas fortplantningsområde och viloplats.

Referenser

- Carlsson B-G. 2012. Kungsörnsinventering i Skorvdalen, Härjedalens kommun - förekomst av örn i ett planerat utbyggnadsområde för en ny fjällanläggning "Örndalen". Rapport. Limo Natur
- Dahlén Börje. 2020. Effektivitet vid spelflyktsinventering av kungsörn. Kungsörnen 26, sida 44 - 49. Örn-72, Ulricehamn.

Heittunen Per. 2018. Uppföljande kungsörnsinventering – Projekt Örndalen i Härjedalens kommun, Jämtlands län, Vårvintern 2018. Miljötjänst Nord AB.

Miljötjänst Nord. 2017. Uppföljande kungsörnsinventering. Projekt Örndalen i Härjedalens kommun, Jämtlands län.

Naturvårdsverket 2020. Instruktion kungsörn inventeringsmetodik. ISBN: 978-91-620-8860-6
[Kungsörn: Instruktion för fastställande av besatta revir och häckningar. ISBN 978-91-620-8860-6. \(naturvardsverket.se\)](#)

Thurfjell Henrik. Miljöanalysspecialist, organismgruppsansvarig för tetrapoder, ArtDatabanken SLU.

Östersund dag som ovan

Nora Lundblad, ordförande

Naturskyddsföreningen Jämtland – Härjedalen

Mobil: 070-6610013

E-post: nora.lundblad@hotmail.com

Ulla Falkdalen, styrelseledamot

Jämtlands läns ornitologiska förening

Mobil: 073-8200044

E-post: gyrfalco@gmail.com

Carl-Erik Zetterlund, ordförande

Kungsörn Sverige

Mobil: 070-2134008

E-post: calle.zetterlund@helsingenet.com

Denna komplettering av tidigare inlämnat överklagande till MMD har förankrats hos, och har stöd från Naturskyddsföreningens riksförening och från BirdLife Sverige.

Johanna Sandahl, ordförande

Svenska Naturskyddsföreningen

Tel. 08-702 65 00

E-post:
johanna.sandahl@naturskyddsforeningen.se

Daniel Bengtsson, Fågelskyddsansvarig

BirdLife Sverige

Mobil: 070 -5154 533

E-post:
daniel.bengtsson@birdlife.se